

Ena Gotovuša*

Izučavanje predmeta ustavno pravo u sistemu visokog obrazovanja u BiH

Sadržaj

1. Uvod
2. Predmet ustavnog prava
 - 2.1. Nastavni kadar
 - 2.2. Pojam „priznate publikacije“
 - 2.3. Zvanje profesora emeritusa
 - 2.4. Rad komisija za izbor nastavnika u akademska zvanja
 - 2.5. Literatura za pripremanje ispita iz ustavnog prava
3. Zaključak

1. Uvod

U Bosni i Hercegovini nastavni i istraživački rad obavlja ukupno 45 visokoškolskih ustanova, od toga 10 javnih i 35 privatnih¹. Podjela nadležnosti u oblasti visokog obrazovanja uslovljena je složenom državnim organizacijom BiH. Za ovu iznimno bitnu oblast, koja bi trebala da obrazuje buduće naraštaje i da doprinese razvoju i napretku države, nadležno je čak 14 ministarstava. Na državnom nivou *koordinirajuću* ulogu ima Ministarstvo civilnih poslova. U Republici Srpskoj za oblast visokog obrazovanja nadležno je Ministarstvo prosvjete i kulture RS, u Federaciji BiH Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta koje je odlukom Ustavnog suda F BiH proglašeno neustavnim², te deset kantonalnih ministarstava obrazovanja i Odjel za obrazovanje pri Vladi Brčko Distrikta.

* Autorica je magistar prava, pripravnica u advokatskoj kancelariji i saradnica FCJP.

¹ Informativnu listu licenciranih visokoškolskih ustanova u BiH sačinila je Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta, na osnovu informacija nadležnih obrazovnih organa koji su izdali licence/dozvole za rad. Na teritoriji BiH ima 10 javnih visokoškolskih ustanova (6 na teritoriji F BiH i 4 na teritoriju RS-a), 35 privatnih visokoškolskih ustanova (15 na teritoriji F BiH, 17 na teritoriji RS-a i 3 na teritoriji Brčko Distrikta). Od ukupnog broja privatnih visokoškolskih ustanova 15 su više škole (11 na teritoriju RS-a, 4 na teritoriju F BiH i 1 na teritoriju Brčko Distrikta). Podaci preuzeti sa http://hea.gov.ba/kvalitet/evdencija_vsu/Lista.aspx (očitanje 27. 01. 2013).

² Presuda Ustavnog suda F BiH br. U-29/09 od 28. 09. 2010, Sl. nov. F BiH 80/10. U obrazloženju presude Sud konstatuje: „Razmatrajući podneseni zahtjev, Ustavni sud Federacije pošao je od odredbe člana III.1. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojom je propisana isključiva nadležnost Federacije, te od odredbe člana III.2. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine kojom je propisana zajednička nadležnost Federacije i kantona. Odredbom

Kada su u pitanju zakonski akti koji regulišu ovu oblast, Parlamentarna skupština BiH je 2007. godine donijela Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH, ujedno i jedini akt na državnom nivou.³ U F BiH devet kantona je donijelo zakone o visokom obrazovanju⁴ usklađene sa Okvirnim zakonom, dok Srednjo-bosanski kanton još uvijek nema zakon o visokom obrazovanju, već je u primjeni naslijeđeni zakon iz SR BiH⁵. Republika Srpska je donijela novi Zakon o visokom obrazovanju 2010. godine.⁶

Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete je druga institucija osnovana na državnom nivou, kao samostalna upravna organizacija, prvenstveno nadležna za institucionalnu i programsku akreditaciju visokoškolskih ustanova.⁷

2. Predmet ustavno pravo

U sistemu obrazovanja ustavno pravo, jedna od najvažnijih grana pozitivnog prava, koja uređuje korpus ljudskih sloboda i prava, te sistem vrijednosti i osnovna pitanja organizacije društva i države izučava se na osamnaest pravnih fakulteta i na Fakultetu za javnu upravu u Sarajevu⁸.

člana III.1. i III.2. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine nije propisano da djelatnost obrazovanja, kao i utvrđivanje i provođenje kulturne politike spada u nadležnost federalne vlasti, niti pak u zajedničke nadležnosti Federacije i kantona. Iz tih razloga Parlament Federacije Bosne i Hercegovine nije imao ustavni osnov za osnivanje i utvrđivanje nadležnosti Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke i Federalnog ministarstva kulture i sporta. “Ustavni sud F BiH je u svojoj presudi dao prelazno rješenje „da Parlament Federacije Bosne i Hercegovine u roku od šest mjeseci od dana objavljivanja presude usaglasi osporene odredbe Zakona o federalnim ministarstvima s Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, do kada se ovaj Zakon može primjenjivati.” Do danas Parlament F BiH nije iskoristio ustavnu mogućnost da pribavi saglasnost kantona za prenošenje dijela nadležnosti iz oblasti obrazovanja na federalni nivo i na taj način provede presudu Ustavnog suda F BiH.

³ Okvirni Zakon o visokom obrazovanju u BiH, Sl. nov. BiH, br. 59 od 30. 07. 2007. (izmjene i dopune Sl. nov. BiH 59/09).

⁴ Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, Sl. nov. Kantona Sarajevo, br. 22 od 27. 08. 2010; Zakon o visokom obrazovanju Zeničko-dobojskog kantona, Sl. nov. Zeničko-dobojskog kantona, br. 6 od 27. 04. 2009; Zakon o visokom obrazovanju Unsko-sanskog kantona, Sl. nov. Unsko-sanskog kantona, br. 8 od 29. 05. 2009; Zakon o visokom obrazovanju Zapadnohercegovačkog kantona, Narodne nov. Županije Zapadnohercegovačke, br. 10 od 06. 07. 2009; Zakon o visokom obrazovanju Posavskog kantona, Narodne nov. Županije Posavske, br. 1 od 18. 02. 2010; Zakon o visokom obrazovanju Hercegbosanskog kantona, Narodne nov. Hercegbosanske županije, br. 9 od 20. 11. 2009; Zakon o visokom obrazovanju Tuzlanskog kantona, Sl. nov. Kantona Tuzla, br. 8 od 28. 07. 2008. (izmjene i dopune Sl. nov. Kantona Tuzla 12/09 i 13/12); Zakon o visokom obrazovanju Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, Sl. nov. Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, br. 2 od 28. 01. 2010. Među posljednje donesenim zakonima je Zakon o visokom obrazovanju u Hercegovačko-neretvanskom kantonu, Sl. nov. Hercegovačko-neretvanskog kantona 4/12. Iako je na kraju usvojen jednoglasno u skupštini, donošenju ovog zakona prethodile su dugogodišnje političke rasprave, naročito o nejednakosti položaja dvije visokoškolske ustanove (Univerzitet „Džemal Bijedić“ i Sveučilište Mostar). Vidi <http://www.in-vijesti.com/2012/02/nece-vise-jedni-fakulteti-cvjetati.html> (očitanje 26. 01. 2013).

⁵ Vidi <http://www.24sata.info/vijesti/bosna-i-hercegovina/53722-Nemaju-inspekciju-Jesu-diplome-privatnih-fakulteta-FBiH-nelegalne.html>.

⁶ Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske, Sl. gl. RS, br. 73 od 30. 07. 2010. (izmjene i dopune Sl. gl. RS 104/11). Novi Zakon iz 2010. zadržao je odredbu, koja je bila predviđena prethodnim Zakonom o visokom obrazovanju Republike Srpske, (Sl. gl. RS 85/06) da diplome stečene na univerzitetima u Srbiji nije potrebno nostrifikovati u RS-u.

⁷ Vijeće ministara BiH, na 33. sjednici održanoj 10. 01. 2008, donijelo je Odluku o početku rada i utvrđivanju sjedišta Agencije. Utvrđeno je da je sjedište Agencije u Banjaluci.

Pravni fakulteti u okviru javnih univerziteta na kojima se izučava predmet ustavnog prava su:

- Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci,
- Pravni fakultet Univerziteta Istočno Sarajevo (odjeljenje/centar: Bijeljina),
- Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću,
- Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru,
- Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru (odjeljenja/centri: Orašje i Vitez),
- Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu (odjeljenja/centri: Goražde, Tuzla i Srebrenica),
- Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli,
- Pravni fakultet Univerziteta u Zenici.

U okviru privatnih visokoškolskih ustanova ovaj predmet se izučava na sljedećim pravnim fakultetima:

- Pravni fakultet Univerziteta za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka (odjeljenje/centar: Trebinje),
- Pravni fakultet Panevropskog Univerziteta „Aperion“ Banja Luka (odjeljenja/centri: Bijeljina i Novi Grad),
- Pravni fakultet Univerziteta „Vitez“ Travnik,
- Pravni fakultet Kiseljak Univerziteta u Travniku,
- Pravni fakultet Univerziteta „Slobomir P“ Bijeljina (odjeljenje/centar: Doboj),
- Pravni fakultet Univerziteta „Sinergija“ Bijeljina,
- Pravni fakultet Evropskog Univerziteta u Brčko Distriktu,
- Pravni fakultet Internacionalnog Univerziteta u Travniku,
- Pravni fakultet Internacionalnog Univerziteta u Brčko Distriktu,
- Univerzitet za poslovne studije Banja Luka (odjeljenje/centri: Bijeljina i Istočno Sarajevo).

Način izučavanja ovog predmeta se razlikuje na nivoima entiteta, između kantona F BiH, pa čak i u okviru jedne visokoškolske ustanove i njenih odjeljenja. Bitne razlike uočljive su u pogledu uslova izbora odgovornih nastavnika, sadržaja predmeta, osnovne literature, godine studija na kojoj se predmet izučava i dostupnosti informacija javnosti.

2.1. Nastavni kadar

Okvirni zakon o visokom obrazovanju BiH članom 27 utvrđuje naučnonastavna zvanja: redovni profesor, vanredni profesor, docent, viši asistent i asistent.

⁸ Fakultet za javnu upravu je od 24. 01. 2011. postao pridružena članica Univerziteta u Sarajevu. Vidi http://unsa.ba/s/index.php?option=com_content&task=view&id=771&Itemid=348.

Minimalni uslovi za izbor akademskog osoblja u naučnonastavna zvanja, propisani idućim članom zakona su:

- *asistent*: odgovarajući univerzitetski stepen sa najmanje 240 ECTS bodova i najnižom prosječnom ocjenom 8 ili 3,5;
- *viši asistent*: stepen drugog ciklusa (magisterij);
- *docent*: naučni stepen doktora u datoj oblasti, najmanje tri naučna rada objavljena u priznatim publikacijama, pokazane nastavničke sposobnosti;
- *vanredni profesor*: proveden najmanje jedan izborni period u zvanju docenta, te najmanje pet naučnih radova objavljenih u priznatim publikacijama, objavljena knjiga i originalni stručni uspjeh kao što je projekt, patent ili originalni metod, sve nakon izbora u zvanje docenta, mentorstvo kandidata za stepen drugog ciklusa;
- *redovni profesor*: proveden najmanje jedan izborni period u zvanju vanrednog profesora, najmanje dvije objavljene knjige, najmanje osam naučnih radova objavljenih u priznatim publikacijama, sve nakon sticanja zvanja vanrednog profesora, te uspješno mentorstvo kandidata za stepen drugog i trećeg ciklusa.

Kantonalni zakoni u pogledu minimalnih uslova za izbor akademskog osoblja u naučno-nastavna zvanja usklađeni su sa Okvirnim zakonom⁹. Važeći Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske¹⁰ u članu 77 predviđa iste minimalne uslove za izbor u naučno-nastavna zvanja asistenta i višeg asistenta kao i Okvirni zakon. Za izbor u naučno-nastavna zvanja docenta, vanrednog i redovnog profesora ovim zakonom preciznije je definisano da objavljeni naučni radovi moraju biti iz oblasti za koju se bira kandidat u više zvanje. Kriteriji za izbor u zvanje vanrednog i redovnog profesora ovim zakonom su znatno niže određeni nego u Okvirnom zakonu. Naime, dok Okvirni zakon predviđa da je za zvanje vanrednog profesora nužno ispuniti kriterij mentorstva kandidatu drugog ciklusa, Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske alternativno propisuje da je dovoljno da je kandidat bio član komisije za odbranu magistarskog ili doktorskog rada. Također, za izbor u zvanje redovnog profesora ovim zakonom alternativno je postavljen kriterij na način da kandidat treba imati uspješno realizovano mentorstvo kandidatu drugog ili trećeg ciklusa, dok Okvirni zakon zahtijeva kumulativno ispunjenje ovog uslova.¹¹

Specifičnost Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo jeste princip supstitucije/ekvivalencije prilikom ispunjavanja uslova za izbor u zvanje redovnog profesora.¹² Na ovaj način je omogućeno da kandidat, koji iz objektivnih razloga nije mogao ispuniti uvjet mentorstva za drugi i treći ciklus studija, može priložiti tri dodatna naučna rada objavljena u priznatim publikacijama. Šta se smatra pod objektivnim razlozima trebalo bi da definiše Statut koji još uvijek nije donesen.

⁹ S tim da Zakon o visokom obrazovanju u Hercegovačko-neretvanskom Kantonu u čl. 68 st. c) propisuje dodatni uslov za izbor u nastavnonaučno zvanje docenta, tako da kandidat za ovo zvanje mora imati potvrdno ocijenjeno nastupno predavanje pred nastavnicima i studentima.

¹⁰ Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske, Sl. gl. RS 73/10. (Izmjene i dopune 104/11 i 84/12).

¹¹ Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske u čl. 77 st. 5 utvrđuje da za izbor u zvanje redovnog profesora kandidat mora imati uspješno ostvarenu međunarodnu saradnju sa drugim univerzitetima i relevantnim institucijama u oblasti visokog obrazovanja, što predstavlja dodatni uslov u odnosu na Okvirni zakon o visokom obrazovanju.

¹² Vidi čl. 114 st. 3 – prava i obaveze u vezi sa izborom u zvanje.

2.2. Pojam priznate publikacije

Osnovni nedostaci Okvirnog zakona su pojmovi publikacije i registra publikacija. Naime „priznata publikacija“ nije definirana i nije specificiran registar domaćih i međunarodnih časopisa i zbornika radova sa znanstvenih skupova koji se smatraju referentnim za bodovanje nastavnika u postupku izbora u odgovarajuće zvanje. Posljedica je različito definisanje ili čak potpuno izostavljanje spomenutih termina na entiteskim i kantonalnim nivoima. Tako u manjem u bh entitetu¹³, Brčko Distriktu, Kantonu Sarajevo i Unsko – sanskom kantonu zakoni o visokom obrazovanju ova pitanja stavljaju u nadležnost statutima visokoškolskih ustanova i drugim podzakonskim aktima.

Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo donesen je 31. decembra 2008. godine. Ovim zakonom predviđeno je da će Senat u roku od dva mjeseca od usvajanja Statuta uspostaviti registar domaćih i međunarodnih baza podataka, no do sada Statut nije usvojen.¹⁴ Ipak, članom 101 stav 3 predviđeno je i to da publikacije koje ne prate međunarodne baze podataka smatrat će se relevantnim u postupku izbora u akademska zvanja ako su ih recenzirali najmanje dva recenzenta.

Statut Univerziteta u Bihaću u članu 199 utvrđuje da se pod pojmom „publikacija“ podrazumijeva: „objavljene knjige koje mogu biti: naučnog, stručnog i naučno-stručnog karaktera, naučni časopisi, naučni radovi objavljeni na konferencijama, kongresima, simpozijima i sl.“ Da bi domaća publikacija bila relevantna za izbor u zvanje nužno je da:

- je recenziraju najmanje dva recenzenta izabrana u naučno-nastavno zvanje na istoj ili srodnoj naučnoj oblasti, na koju se publikacija odnosi;
- je objavljena u punom obimu u štampanoj formi ili objavljena u punom obimu u elektronskoj formi na web stranici Univerziteta ili elektronski prenosivom mediju;
- je postupak katalogizacije izvršen po međunarodnim i domaćim standardima (CIP katalogizacija).¹⁵

Zakoni o visokom obrazovanju u Posavskom, Hercegbosanskom i Zapadnohercegovačkom kantonu na identičan način regulišu uspostavljanje registra domaćih i međunarodnih časopisa i zbornika sa znanstvenih skupova. Obaveza uspostavljanja ovog registra je u nadležnosti Senata visokoškolske ustanove. Šta je publikacija, ovim zakonima znatno je uže određeno nego Statutom Univerziteta u Bihaću. Tako se pod publikacijom smatraju: knjiga, monografija i sveučilišni udžbenik. Istovremeno, različiti su i uslovi koje mora zadovoljiti domaća publikacija, osim uslova da je publikacija objavljena u punom obimu i katalogizirana. Tako je ovim zakonima propisano da publikacija može biti recenzirana od strane najmanje jednog akademika

¹³ Zakon o visokom obrazovanju RS u čl. 77 st. 3 definiše samo pojam „objavljena knjiga“ pod kojim se smatra: naučna knjiga, monografija ili univerzitetski udžbenik. Objavljena knjiga, jedna odnosno dvije, je uslov za izbor u naučno-nastavna zvanja vanrednog i redovnog profesorsmatra.

¹⁴ I Zakon o visokom obrazovanju Hercegovачko-neretvanskog Kantona u čl. 66, također predviđa da će Senat visokoškolske ustanove uraditi registar domaćih i međunarodnih časopisa i zbornika radova sa naučnih skupova koji će se smatrati referentnim za bodovanje nastavnika i saradnika u postupku izbora u odgovarajuće zvanje, s tim da ovim članom nije predviđeno u kom vremenskom periodu će biti uspostavljen ovaj registar.

¹⁵ Tekst Statuta Univerziteta u Bihaću dostupan na http://www.unbi.ba/bos/download/Statut_UNBI.pdf (očitanje 15. 03. 2013).

ili najmanje dva recenzenta u univerzitetskim nastavničkim zvanjima sa matičnih ili srodnih naučnih područja. U pogledu obaveze objavljivanja publikacije u elektronskoj formi na stranici Univerziteta, ovim zakonima ona nije predviđena. Naročito je interesantno što zakoni o visokom obrazovanju u ovim kantonima spominju da se pod domaćom publikacijom smatra publikacija na *hrvatskom* jeziku, čime je direktno zanemarena ustavna odredba o službenim jezicima u BiH.

Gotovo iste odredbe imaju i zakoni o visokom obrazovanju Zeničko-dobojskog i Bosansko-podrinjskog kantona, s razlikom da se pri ocjeni validnosti publikacije uzimaju u obzir one koje su pisane na službenim jezicima konstitutivnih naroda BiH, te da nije predviđena mogućnost recenzije od strane nastavnika u zvanju akademika.

Zakon koji predviđa da se prilikom izbora nastavnika u akademsko zvanje uzimaju u obzir samo publikacije iz oblasti izbora je Zakon o visokom obrazovanju Tuzlanskog kantona. Također, odredbama ovog zakona Senat će uspostaviti registar domaćih publikacija, dok će komisija za izbor cijeliti relevantnost radova objavljenih u međunarodnim publikacijama.

Nedavno usvojeni Zakon o visokom obrazovanju u Hercegovačko-neretvanskom Kantonu nepotpuno utvrđuje uslove koje treba da ispuni domaća publikacija (knjiga, monografija i univerzitetski udžbenik). U članu 67 stav 2 predviđeno je da publikacija mora biti recenzirana od stručnih lica iz područja na koje se publikacija odnosi, što ostavlja prostor za diskrecionu ocjenu ko se može smatrati stručnim licem.

Rezultat ovakve zakonodavne regulative manifestuju se u stvarnim razlikama u stručnosti akademskog osoblja.

2.3. Zvanje profesora emeritusa

Zakonska regulativa i u pogledu angažmana profesora emeritusa je neujednačena. Prema Zakonu o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo počasno zvanje profesora emeritusa može se dodijeliti penzionisanom redovnom profesoru. Dodjelom ovog zvanja nastavnik može učestvovati u održavanju dijela predavanja unutar predmeta u sva tri ciklusa studija ukoliko ne postoje druga kadrovska rješenja, s tim da ne može voditi predmet u cijelosti, niti samostalno obavljati završni ispit. U Republici Srpskoj za dodjelivanje ovog zvanja uslov je da je redovni profesor penzionisan nakon stupanja na snagu Zakona o visokom obrazovanju RS donesenom 2010. godine. Kandidat kojem se dodjeljuje zvanje emeritusa mora biti osoba koja je stekla međunarodnu reputaciju, postigla rezultate u osiguranju nastavno-naučnog pomlatka u oblasti za koju je izabran i posebno se istakao svojim naučnim radom.¹⁶ Za razliku od Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo gdje je predviđena mogućnost angažmana profesora emeritusa na sva tri ciklusa studija, u Republici Srpskoj profesor emeritus može učestvovati u izvođenju nastave na drugom i trećem ciklusu studija s tim da nije predviđen uslov nedostatka drugih kadrovskih rješenja. Oba zakona predviđaju angažman profesora emeritusa u komisijama za izbor u akademska zvanja i naučnoistraživačkim projektima. Na visokoškolskim ustanovama u Kantonu Sarajevo profesor emeritus može biti i određen za mentora pri izradi magistarskih i doktorskih radova, za recezenta rukopisa, kao i za člana komisija za nostrifikaciju i ekvivalenciju inostranih visokoškolskih diploma, što su dodatne ovlasti koje ne propisuje Zakonom u RS-u.

¹⁶ Vidi čl. 86 st. 1 Zakona o visokom obrazovanju RS.

Zakonska rješenja u Zeničko-dobojskom i Bosansko-podrinjskom kantonu predviđaju da profesor emeritus može učestvovati u izvođenju nastave na drugom i trećem ciklusu studija, dok zakonsko rješenje u Tuzlanskom kantonu navodi da je angažman profesora u ovom zvanju moguć na sva tri ciklusa studija. Uslovi za sticanje zvanja profesora emeritusa drugačije je određen Zakonom o visokom obrazovanju u Hercegovačko-neretvanskom Kantonu. Ovaj zakon preuzeo je odredbu iz starog Zakona o visokom obrazovanju Republike Srpske¹⁷ prema kojoj je neophodno da je kandidat za sticanje zvanja profesora emeritusa proveo najmanje pet godina u zvanju redovnog profesora, te se posebno istakao svojim naučnim radom.

U Posavskom, Hercegbosanskom, Unsko-sanskom i Zapadnohercegovačkom zakonu nije uređeno dodjeljivanje ovog zvanje. Bliže regulisanje uslova i načina izbora nastavnika u počasno zvanje profesor emeritus trebale bi utvrditi visokoškolske ustanove svojim opštim aktima.

2.4. Rad komisija za izbor nastavnika u akademska zvanja

Predmet ustavno pravo na visokoškolskim ustanovama BiH predaje pet nastavnika u zvanju docenta¹⁸, šest nastavnika u zvanju vanrednog profesora¹⁹, jedan nastavnik u počasnom zvanju profesora emeritusa²⁰. Do nedavno, na Pravnom fakultetu Univerziteta u Travniku bio je zaposlen i nastavnik u zvanju redovnog profesora, čiji je angažman okončan nakon afere falsifikovanja diplome doktora nauka iz oblasti ustavnog prava. Ovaj slučaj biti detaljnije izložen u nastavku rada.

Komisije za izbor nastavnika u akademska zvanja trebale bi da pri svom radu cijene ispunjavanje minimalnih uslova utvrđenih Okvirnim zakonom iz člana 28, međutim predmet ustavno pravo na pojedinim visokoškolskih ustanovama predaju docenti/profesori čiji izbor u akademsko zvanje nije izvršen u okviru naučne oblasti kojoj predmet pripada, ne boduju se adekvatno naučni radovi, niti se vodi računa o životnoj dobi kandidata, odnosno potencijalnih nastavnika.

Tako je na Pravnom fakultetu u Sarajevu, nastavu i ispite iz predmeta ustavno pravo zadnjih 20 godina obavljao profesor koji nije bio izabran za ovaj predmet. Ovakvu vrstu angažmana „povjerila“ je uprava Pravnog fakulteta profesoru upravnog prava za potrebe realizacije nastavno-naučnog procesa iz nastavnog predmeta Ustavno pravo, jer fakultet nije imao izabranog odgovornog nastavnika. U konkretnom slučaju treba istaći i to da je 2001. godine konkurs za izbor odgovornog nastavnika okončan, a da nije izabran nijedan od kandidata. U obrazloženju nadležnog organa za izbor navedeno je da je došlo do povrede pravilnosti postupka u smislu

¹⁷ Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske, Sl. gl. RS 85/06.

¹⁸ Doc. dr. Nedim Ademović – Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću i Pravni fakultet Univerziteta u Zenici; doc. dr. Amra Jašarbegović – Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru; doc. dr. Goran Marković – Pravni fakultet Univerziteta Istočno Sarajevo; doc. dr. Slađan Ajvaz – Pravni fakultet Univerziteta „Vitez“ Travnik; doc. dr. Faruk Sinanović – Pravni fakultet Evropskog Univerziteta Brčko Distrikta.

¹⁹ Prof. dr. Nedžad Duvnjak – Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu; prof. dr. Mile S. Dmičić – Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci i Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu; prof. dr. Zvonko Miljko – Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru; prof. dr. Vladimir Đurić – Pravni fakultet Panevropskog Univerziteta Aperiion; prof. dr. Radomir V. Lukić – Pravni fakultet Univerziteta Slobomir i prof. dr. Dragan Golijan – Pravni fakultet Internacionalnog univerziteta u Travniku.

²⁰ Prof. emeritus Kasim Trnka – Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli i Pravni fakultet Univerziteta u Travniku – Kiseljak.

nejednakog tretmana svih prijavljenih kandidata.²¹ U 2006. godini izabran je odgovorni nastavnik u zvanju docenta, no njegov angažman je trajao pola godine. Krajem 2010. godine raspisan je konkurs, izabran kandidat, no zbog protivljenja kandidata da bude opterećen većim fondom sati nego što je to propisano Standardima i normativa²², predmet je ponovno „povjeren“ profesoru upravnog prava. Nakon dvije godine ponovno je raspisan konkurs za izbor odgovornog nastavnika za ovaj predmet i konačno u zvanju vanrednog profesora izabran onaj kandidat, kojem je uprava Fakulteta ranije „povjerala“ predmet.

U praksi ima primjera da sadržaj odbranjene teme magistarskog/doktorskog rada, kao i tematika stručnih i naučnih radova ne samo da ne pripadaju naučnoj oblasti ustavnog prava, nego ni srodnim naučnim oblastim. Konkretni primjer jeste izbor odgovornog nastavnika za predmet ustavnog prava na Fakultetu za javnu upravu Sarajevo. Izabrani odgovorni nastavnik je magistrirao i doktorirao pri historijsko – pravnoj katedri Pravnog fakulteta u Sarajevu i gotovo svi njegovi stručni i naučni radovi nisu vezani za naučnu oblast ustavnog prava.

Komisija za izbor nastavnika podnosi izvještaj i predlaže izbor u akademsko zvanje za nastavni predmet ustavno pravo, iako je očito da pojedini kandidati nemaju udžbenike i knjige, te naučne i stručne radove objavljene u međunarodno priznatim publikacijama. Ova komisija u najvećem broju slučajeva cijeni kao naučne i stručne radove one objavljene u godišnjacima matične visokoškolske ustanove i pravnim časopisima.

Interesantan je slučaj izvještaja Komisije za izbor u akademsko zvanje docenta na predmetu ustavno pravo na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici iz 2011. godine. U izvještaju ove komisije ne navode se niti se boduju naučni i stručni radovi kandidata. Odluka o izboru kandidata je objavljena na web stranici Univerziteta u Zenici s tim da nisu navedeni članovi Komisije koji su sačinili pomenuti izvještaj.²³ Izabrani kandidat je proveo kratki vremenski period kao odgovorni nastavnik za predmete Ustavno pravo I i Ustavno pravo II, nakon čega je prekinut njegov radni odnos. Trenutno, Pravni fakultet u Zenici nema izbranog odgovornog nastavnika za ovaj predmet, već je angažiran vanjski saradnik u zvanju docenta, koji je ujedno angažiran i na Pravnom fakultetu u Bihaću.

O ozbiljnosti pojedinih profesora i opredijeljenosti za naučnu oblast koju su izabrali, govori i činjenica da se pojedini kandidati prijavljuju na konkurse za izbor za naučne oblasti, odnosno predmete iz kojih nemaju objavljen niti jedan naučni rad. Tako se sadašnji profesor Ustavnog prava Evropskog Univerziteta u Brčkom prijavio na konkurs za izbor nastavnika za predmete Radno pravo i Socijalno na Pravnom fakultetu u Zenici. U odluci *Komisije za pripremanje prijedloga za izbor nastavnika u sva zvanja* navedeno je da kandidat „nema knjiga i radova iz oblasti koje su vezane za radno pravo i socijalno pravo već su njegovi objavljeni članci vezani za organizaciju uprave i njene nadležnosti. Imenovani je objavio jednu knjigu koja se odnosi na organizaciju uprave sa aspekta nadležnosti.“²⁴ Evidentno je ova odluka poslužila kao smjernica

²¹ Nastavno-naučno vijeće pravnog fakulteta na osnovu izvještaja Komisije za izbor u akademsko zvanje utvrđuje prijedlog izbora kandidata i bira ga uz prethodnu saglasnost Senata Univerziteta.

²² Standardi i normativi za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja na području Kantona Sarajevo, Sl. nov. Kantona Sarajevo, br. 4 od 2006.

²³ Odluka Senata Univerziteta u Zenici, br. 01-108-304-0038/11, vidi http://www.unze.ba/senat/2011_senat.htm, i http://www.unze.ba/senat/2011_odluke/senat_odluke_2011_1.htm (očitanje 10. 04. 2011).

²⁴ Odluka Senata Univerziteta u Zenici, broj: 01-108-304-0038/11. Dostupno na http://www.unze.ba/senat/2011_odluke/senat_odluke_2011_1.htm (očitanje 23. 03. 2013).

spomenutom kandidatu, pa se za manje od dva mjeseca, prijavio na sljedeći konkurs Pravnog fakulteta u Zenici za izbor odgovornog nastavnika za predmete Ustavno pravo I i II. Ovakav primjer dovodi u pitanje etično obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja koja je od posebnog društvenog značaja.

Slučaj „profesora“ Šabana Nurića dodatno potvrđuje da je prostor visokog obrazovanja u BiH do tih granica neuređen da je moguće biti član akademske zajednici na osnovu lažnih kvalifikacija. „Profesor“ Nurić bio je angažovan na više visokoškolskih ustanova u BiH i regionu²⁵. Angažman na više visokoškolskih ustanova ne bi bio neobičan, s obzirom da se slobodno može reći da je to ovdašnja praksa skoro svih akademskih radnika. Specifičnost ovog slučaja jeste da je „profesor“ Nurić falsificirao diplomu doktora pravnih nauka jednog od najuglednijih američkih univerziteta. Falsifikovanu diplomu doktora pravnih nauka iz oblasti ustavnog prava, Nurić, je uspio nostrificirati pri Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske još 2009. godine.²⁶ Cijeli slučaj razotkrile su Nezavisne novine, nakon pisma koje su uputili nezadovoljni studenti iz Smederevske Palanke kojima je Nurić predavao na jednom od fakulteta u Srbiji.²⁷ „Profesor“ čija je biografija jedna od rijetkih koja je bila dostupna javnosti²⁸, je pored ove diplome, falsificirao diplomu magistra pravnih nauka Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, kao i potvrdu predavača Pravnog fakulteta Univerziteta Western Ontario iz Kanade.²⁹ Treba istaći i to da je Nurić bio angažovan kao redovni profesor sa punim radnim vremenom na Pravnom fakultetu Kiseljak Univerziteta u Travniku, te da je obavljao dužnost prorektora za međunarodnu saradnju. Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranja kvaliteta BiH izabrala je Nurića u Komisiju koja daje ocjenu i obavlja reviziju kvaliteta, te daje preporuke o akreditaciji visokoškolskih ustanova u BiH.³⁰ Bogati opus naučnog rada „profesora“ Nurića broji, kako on to navodi u svojoj biografiji: „više od tristotine stručnih i naučnih eseja i više knjiga i knjižnih separata“.³¹ O

²⁵ Neke od visokoškolskih ustanova na kojima je Nurić predavao jesu: Akademija za poslovnu ekonomiju u Čačku, Visoka škola poslovnog menadžmenta „Primus“ Gradiška, Internacionalni univerzitet u Brčkom, Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment u Banjoj Luci. Nurić je u svojoj biografiji naveo i to, da je gostujući profesor na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu od 2008. do danas.

²⁶ Diploma je nostrificirana od strane Komisije za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, broj: 07.023/602-39-59/09 od 06. 04. 2009.

²⁷ Vidi <http://www.depo.ba/front/saban-nuric-kandidat-sda-za-clana-uo-ftv-razotkriven-kao-prevarant-i-lazni-univerzitetski-profesor-u-bih-hrvatskoj-i-srbiji> (očitanje 23. 03. 2013).

²⁸ Sa stranica visokoškolskih ustanova na kojima je Nurić bio angažovan biografija je uklonjena nakon cijelog slučaja, no, još uvijek je dostupna na

http://bs.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Kreiranje_%C4%8Dlanaka/Tra%C5%BEeni_%C4%8Dlanci/Arhiva_10 (očitanje 23. 03. 2013).

²⁹ Vidi <http://www.depo.ba/front/saban-nuric-falsifikovao-i-potvrdu-da-je-predavac-u-kanadi> (očitanje 23. 03. 2013).

³⁰ Prema dostupnim informacijama Nurić je izabran kao ekspert ispred predstavnika privrede i prakse. Vidi http://hea.gov.ba/Kvalitet/lista_eksperata/?id=1164 (očitanje 23. 03. 2013).

³¹ Publikacije registrovane u Virtuelnoj biblioteci Bosne i Hercegovine, pregled dostupan na www.cobiss.ba. Š. Nurić, *Međunarodno javno pravo I i II*, Kiseljak 2010; Š. Nurić/Dj. Alija, *Savremni pravno-politički sistemi*, Travnik 2010; Š. Nurić, *Boniseja*, Gračanica 2003; Š. Nurić, *Poslovno pravo I i II*, Banja Luka 2010. Dio bibliografije iz dostupne biografije (http://bs.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Kreiranje_%C4%8Dlanaka/Tra%C5%BEeni_%C4%8Dlanci/Arhiva_10#Prof.dr_.C5.A0aban_Nuri.C4.87): Komunalni sistem-osnovna karakteristika samoupravne demokratije, *Značenja*, Doboj 1985; Marxistička koncepcija diktature proletarijata, *Pravna misao*, Sarajevo 1986; Primjena Marxističke koncepcije diktature proletarijata u Jugoslovenskoj teoriji i praksa, *Pravna misao*, Sarajevo 1986; *Bosanska kriza i strategija Kolove vlade*, Kalifornija Press 2008; *Ustavno-pravno-političko rješenje ili Dekna još nije umrla ali se konačno zna da će*, www.orbus.be

svestranosti ovog „profesora“ za različita pravna područja najbolje govore nazivi njegovih knjiga i stručnih publikacija. Tako je „profesor“ Nurić, između ostalog, autor knjiga: „Ustavno-pravno-političko rješenje ili Dekna još nije umrla, ali se konačno zna da će“, „Osnove međunarodnog javnog prava“, „Poslovno pravo I i II“, „Međunarodno javno pravo I i II“, „Bankovna garancija“, „Princip kancelarijskog poslovanja i registracionog sistema u dejtonskoj Bosni i Hercegovini“.

Cijeli slučaj dobio je i sudski epilog kada je Komisija za nostrifikaciju diploma RS podigla krivičnu prijavu protiv Nurića.³² Također, Komisija je nakon ovog slučaja odlučila pooštriti kriterije za nostrifikaciju inozemnih diploma, te najavila reviziju 4.500 do sada izdatih rješenja. Ipak, najveću cijenu angažmana „profesora“ Nurića platit će studenti, koji će morati ponovo polagati ispite koje su položili kod ovog profesora.

Navedeni slučajevi oslikavaju samo dio stanja u visokom obrazovanju, s obzirom da biografije izabranih odgovornih nastavnika, kao i odluke o izboru u nastavno naučna-zvanja u velikom broju nisu transparentna i dostupna široj javnosti.

2.5. Literatura za pripremanje ispita iz nastavnog predmeta Ustavno pravo

Prema dostupnim informacijama domaći autori koji su objavili udžbenike³³ ustavnog prava su: *Kasim Trnka, Nurko Pobrić, Zvonko Miljko, Rajko Kuzmanović i Šemsudin Lejlić*. Također, krajem prošle godine objavljen udžbenik-priručnik u koautorstvu *Ademović Nedima, Joseph Marka i Marković Gorana*.³⁴ No, zavisno u kojem dijelu BiH studiraju, studenti pravnih fakulteta, svoj ispit iz nastavnog predmeta ustavnog prava spremaju iz različite obavezne literature.

Ukoliko studiraju na pravnim fakultetima u entitetu Republika Srpska, obavezna literatura je udžbenik *Rajka Kuzmanović* i udžbenik *Ratka Markovića*³⁵ namijenjen studentima pravnih fakulteta u Republici Srbiji. Studenti koji izučavaju predmet ustavno pravo na pravnom fakultetu Sveučilišta u Mostaru, pravnom fakultetu „Vitez“ Travnik³⁶, pravnom fakultetu Sarajevo³⁷ ili

2009; *Ustav mora biti domaći „proizvod“*, www.orbus.be 2009; *Mante se prazne priče*, www.orbus.be 2009; *Od jedanaestog juna ništa više neće biti kao dosad*, www.orbus.be 2009; *Šta hoće visokopozicionirani predstavnici Islamske zajednice u BiH!!!???*, www.orbus.be 2009; *Donošenje novog Ustava BiH je uslovljeno isključivo dokidanjem svih... izama i ...izacijama svih vrsta u BiH*, www.orbus.be 2009; Š. Nurić/D. Zirojević *Institucionalizam i stvarnost u izgradnji novog međunarodnog (svjetskog poretka) sistema*, Banja Luka 2009; *Ogled u vremenu, Ustav BiH mora biti «proizvod» domaćih stručnjaka*, Gradiška 2010; Š. Nurić/R. Nešković, *Osnove međunarodnog javnog prava*, Gradiška 2010; Š. Nurić/R. Nešković, *Dejtonsko-ustavni košmar u BiH i RS-u*, www.orbus.be 2010.

³² Vidi <http://www.nezavisne.com/zivot-stil/obrazovanje/Krivicna-prijava-protiv-Sabana-Nurica-181476.html> (očitanje 23. 03. 2013).

³³ K. Trnka, *Ustavno pravo*, Sarajevo 2006; N. Pobrić, *Ustavno pravo*, Mostar 2000; Z. Miljko, *Ustavno uređenje Bosne i Hercegovine*, Zagreb 2006; R. Kuzmanović, *Ustavno pravo*, Banja Luka 2002; Š. Lejlić, *Ustavno pravo*, Sarajevo 2001.

³⁴ *Ustavno pravo Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 2012. Elektronsko izdanje dostupno na: http://www.kas.de/wf/doc/kas_33649-1522-15-30.pdf?130227155156.

³⁵ R. Marković, *Ustavno pravo*, Beograd 2010.

³⁶ Pravni fakultet Univerziteta „Vitez“ Travnik, nastavni plan za školsku 2010/2011, vidi <http://out.edu.ba/fpn/syllabus/ustavno%20pravo.htm> (očitanje 10. 04. 2011).

³⁷ Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, obavezna i dopunska literatura na predmetima Katedre za državno i međunarodno javno pravo, vidi <http://www.pfsa.unsa.ba/LinkClick.aspx?fileticket=W1WI21UqfY%3d&tabid=64>

pravnom fakultetu u Zenici obavezna literatura je udžbenik³⁸ po kojem ispit spremaju student iz Republike Hrvatske. Da je u okviru pravničkog obrazovanja na javnim visokoškolskim ustanovama u BiH moguće izučavati paralelno sa domaćim i ustavno pravo susjedne države, predviđeno je nastavnim planom i programom pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, čiji studenti uče o razvitku ustavnosti, oblicima predstavničke demokratije, izbornom pravu, temeljnim ljudskim pravima i slobodama, ustrojstvu državne vlasti i u Republici Hrvatskoj i BiH.³⁹

Razlike u načinu izučavanju predmeta ustavnog prava su primjetne i unutar visokoškolske ustanove i njenih odjeljenja.⁴⁰ Pravni fakultet u Istočnom Sarajevu ima organizovanu nastavu u dva odjeljenja, Pale i Bijeljina. Oba ova odjeljenja imaju određenog odgovornog nastavnika za predmet ustavnog prava, no obavezna i dopunska literatura se razlikuje. Studenti koji izučavaju predmet u odjeljenju na Palama ispit spremaju iz udžbenika Rajka Kuzmanovića, ali i već spomenutog srbijanskog autora Ratka Markovića, dok dopunska literaturu čini jedna od publikacija odgovornog predmetnog nastavnika. Za studente u odjeljenju Bijeljina, obavezna literatura jeste samo udžbenik Rajka Kuzmanovića, no dopunska literatura je znatno proširena i pored autora iz susjednih država uključuje i publikacije autora iz F BiH.⁴¹

3. Zaključak

Iz prethodnog prikaza se vidi da je jedan od najvećih problema fragmentiranost sistema visokog obrazovanja. Ovaj problem se ogleda u velikom broju institucija sa širokim nadležnostima, te nedostatku harmonizacije propisa koji uređuju ovu oblast i praćenju njihove primjene. Nažalost, u postojećem sistemu ne provode se u potpunosti ni pozitivni propisi, te s obzirom na podjelu nadležnosti, neefikasnost entitetskih/kantonalnih prosvjetnih inspekcija i nepostojanje nezavisne institucije koja bi isključivo bila nadležna za praćenje primjene zakona i izricanje sankcija, teško je očekivati napredak. Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete, kao institucija na državnom nivou, nema ovlaštenja da samoinicijativno postupa. Ona postupa na osnovu uredno proslijeđenog zahtjeva, koji podnosi visokoškolska ustanova nadležnom ministarstvu. Treba istaći i to, da finalni izvještaj Agencije koji sadrži ocjenu o ispunjenosti kriterija i preporuke za unapređenje kvaliteta usvaja ili odbija ministarstvo nadležno za tu visokoškolsku ustanovu.

Predmet ustavno pravo nije izuzetak među ostalim predmetima predviđenim nastavnim planom visokoškolskih ustanova u pogledu dostupnosti podataka o akademskom osoblju, njihovom ispunjavanju uslova za izbor u odgovarajuća zvanja, učešća na međunarodnim naučnim skupovima i doprinosa razvoju društva i nauke. Pregledom web stranica pravnih fakulteta na

(očitavanje 10. 04. 2011). Napomena: studentima Pravnog fakulteta u Sarajevu je naznačeno da trebaju preskočiti svo gradivo koje se isključivo odnosi ustrojstvo Republike Hrvatske, lično iskustvo autorice.

³⁸ B. Smerdel/S. Sokol, *Ustavno pravo*, Zagreb 2006.

³⁹ Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, nastavni plan, 2. godina, vidi http://pfmo.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=76 (očitavanje 10. 04. 2011).

⁴⁰ Trend privatnih i javnih visokoškolskih ustanova je otvaranje odjeljenja/centara u gradovima mimo mjesta sjedišta ustanove. Tako Pravni fakultet u Sarajevu ima organizovanu nastavu u Tuzli i Goraždu, Pravni fakultet Istočno Sarajevo u Bijeljini i Palama, Sveučilište u Mostaru u Vitezu i Orašju itd.

⁴¹ Podaci dobiveni iz dostavljenih upitnika odgovornih nastavnika za predmet ustavno pravo na Pravnom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu.

području države BiH, studenti, kao i ostali zainteresirani, ostaju uskraćeni za podatke o cilju i načinu izučavanja predmeta ustavnog prava, te podacima o odgovornom nastavniku. Neuspostavljanje registara domaćih i međunarodnih publikacija predstavlja dodatni problem i doprinosi neujednačenim kriterijima prilikom izbora u akademska zvanja. Ostaje dilema da li se promjene odgovornih nastavnika u kratkom vremenskom periodu na nekoliko visokoškolskih ustanova, angažovanje profesora emeritusa, te nastavnika koji predaju u susjednim država može pripisati nedostatku kvaliteta odgovornih nastavnika za predmet ustavno pravo.

Koraci koji bi se trebali poduzeti u cilju poboljšanja situacije u ovoj oblasti, a koji bi imali direktne uticaj na način izučavanja predmeta ustavno pravo, su sljedeći:

- dosljedna primjena odredbi Okvirnog zakona o ispunjavanju minimalnih uslova za izbor;
- precizno definiranje termina „priznata publikacija“ Okvirnim zakonom i uspostavljanje registra domaćih i međunarodnih časopisa i zbornika radova sa znanstvenih skupova na državnom nivou koji se smatraju referentnim za bodovanje nastavnika u postupku izbora u odgovarajuće zvanje;
- ujednačiti kriterije za dodjelu počasnog zvanja *profesor emeritus*, kao i uslove angažmana ovih nastavnika;
- utvrditi obavezu visokoškolskih ustanova da učine dostupnim javnosti biografije i bibliografiju svojih nastavnika u skladu sa unificiranim formularom koji bi donijela nadležna institucija, te predvidjeti novčane sankcije u slučaju neispunjavanja ovih obaveza;
- pooštriti kriterije za nostrificiranje inozemnih diploma u svrhu angažmana na visokoškolskim ustanovama u cilju spriječavanja falsifikovanja i zloupotrebe;
- veću pažnju posvetiti pitanju plagijatorstva i načinu njegovog sankcionisanja;
- napraviti bazu podataka akademskog kadra, koja bi sadržavala starosnu strukturu, vrstu angažmana (ugovor o radu ili ugovor o djelu), broj visokoškolskih ustanova na kojima je angažiran nastavnik, opterećenost fondom sati nastave i brojem studenata.